

Enkeltgravskultur i Gærup

af Aksel Kristensen

I nærheden af sin gård i Gærup, Skyumvej 83, har forfatteren og hans familie gjort mange oldtidsfund. Fem af dem stammer fra en bestemt periode i bondestenalderen.

Enkeltgravskultur har sin tid fra 2800-2400 f. Kr. Perioden begynder altså omtrent midt i yngre stenalder eller bondestenalder, som man tit siger nu om stunder. Enkeltgravskultur er noget for sig: Gravene her i Jylland skiller sig ud fra, hvad man ellers er vant til i yngre stenalder. Flintøkserne og bjergartsøkserne er også anderledes. Og så er der keramikken eller lertøjssagerne, også de er noget for sig.

Jeg læste i avisen, at arkæolog Klaus Ebbesen den 10. februar 2006 forsvarede en doktorafhandling om enkeltgravskultur. Det skete

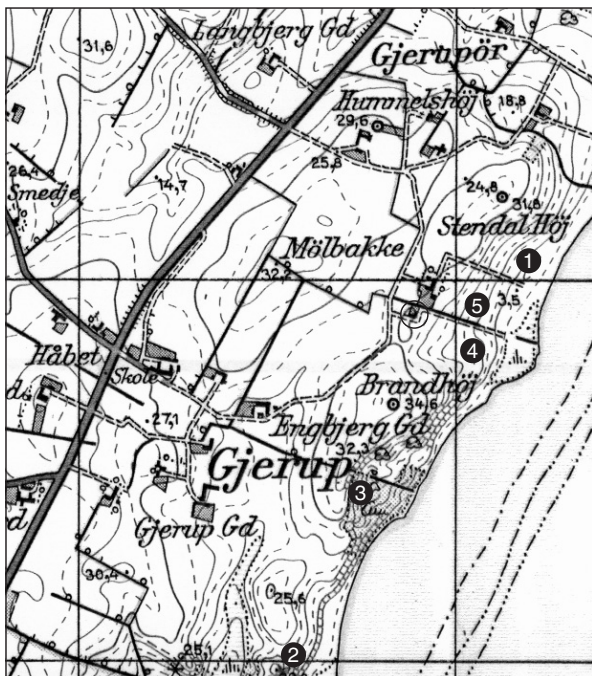
ved Københavns Universitet. Afhandlingen fylder 852 bogsider og er med 829 illustrationer. Klaus Ebbesen vender og drejer enkeltgravskulturen – om den skyldes indvandring, eller om den er opstået lokalt.

En doktorafhandling kræver selvfølgelig en stor specialviden, som vi andre ikke lige kan tale med om. Men da nu enkeltgravskulturen er så kraftigt oppe at vende, vil jeg gerne kort fortælle om nogle af de løsfund, vi i tidens løb har gjort fra den samme periode her i Gærup. Det drejer sig om fem fundsteder, som er afmærket med tal på det indsatte kort.

I min barndom havde vi helt ned til fjorden et markstykke, som blev kaldt »æ kartoffeljord«. Navnet kom sig af naturlige årsager, fordi vi hvert eneste år havde kartofler her. Der var kun 1 tdr. land, men det var i grunden nok, når man lå på sine knæ og samlede kartofler op efter greben.

Det lille markstykke lå i en stribe langs stranden. Jorden var meget stenet eller snarere gruset. På sydenden lå et stenkast fra strandkanten en overpløjet høj. Jeg har aldrig andre steder set en høj ligge så nær vandet. Netop her, i højens nærhed fandt min far i sine unge dage en flintøkse (fund nr. 1). Den var 17 cm lang og var brunlig i farven. Arkæologer har sagt, at den er fra enkeltgravskultur.

I mange år var øksen den eneste oldsag, vi havde i huset. Den lå på tobaksbordet. Når der blev tapetseret, blev den altid brugt til at holde på tapetrullen, så den ikke løb tilbage.

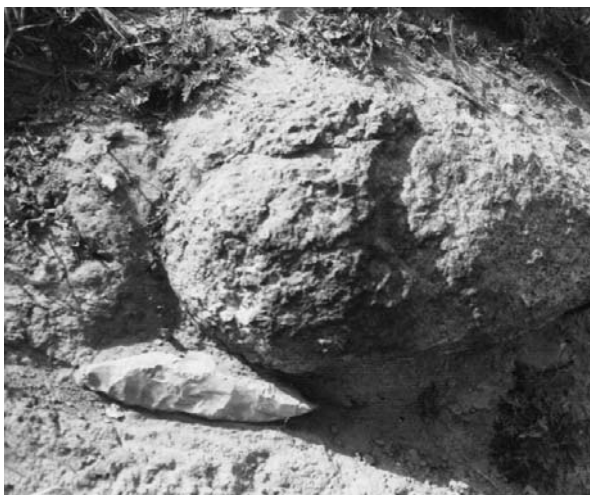
Kortudsnit med de fem fundsteder afmærket. Skyumvej 83 er markeret med en cirkel.

Fire af de fem omtalte fund. Fra venstre ses flintøksen fra kartoffeljorden, skafttapkilen, flækkeblokken og de to pilespidser samt den halve stridsøkse.

Og når der skulle slås et søm i væggen, var den også tjenstvilligt inden for rækkevidde. I dag fører øksen en mere beskyttet tilværelse.

Fund nr. 2 fra enkeltgravskultur blev gjort engang først i 1970'erne. På en enlig strandvandring fandt jeg en skafttapkile nogle hundrede meter syd for, hvor vi bor. Den lå næsten i vandkanten, var 14 cm lang, buttet og af grønsten. Skafttapkiler kaldes sommetider

Flintøksen fra overpløjet gravhøj syd for Brandhøj.

for skafttapøkser. Den sidste benævnelse faldt mig dengang nærmest. Jeg satte straks et asketræsskaft på den, så den kom til at ligne et rigtigt stridsvåben. Som tiden gik, blev det mere klart for mig, at den slags oldsager nok alligevel er kiler til at flække træ med. Ja, man har faktisk fundet et eksemplar indbanket i et stykke træ, – så økseskaftet blev taget af igen.

Lidt syd for vores ejendom ligger Brandhøj. Igen lidt syd for højen løber den dyrkede mark over i et stejlt og uroligt græsningsområde, der falder ned mod fjorden. Lige her på kanten observerede jeg engang i 1974 en flintøkse, som stak ud under en sten. Der var simpelthen rester af en gravhøj på stedet (fund nr. 3).

Jeg lod øksen sidde, hvor den var, og drysede lidt jord over, så ingen skulle rende med den. Bagefter meldte jeg fundet til Thisted Museum. Jette Kjær besluttede at se på sagen. Hun og Svend Sørensen kom herud en dag. Svend aftjente dengang sin værnepligt på museet. Jette mente, vi kunne tage robåden om til højen. Det gjorde vi så. Det kan ikke være

Museets undersøgelse i 1974 af lille gravhøj syd for Brandhøj. Personerne er fra venstre Svend Sørensen, Jan Christensen, Lene Jensen og Kresten Goul.

så tit, at en museumsleder er kommet til besigtigelse af en gravhøj – sejlede!

Den ganske lille højrest blev gravet ud i nogle dejlige sommerdage. Det var en glæde for mig. Der blev tegnet, fotograferet og målt op. Øksen, som var blevet liggende i første omgang, kom igen for dagens lys. Den var helt tydeligt fra enkeltgravskultur.

Fund nr. 4 er to pilespidser samlet op i »lavning i sydøst« – vi har nogle vekslende benævnelser for fundsteder, når vi skriver i protokollen. De to pilespidser er henholdsvis 4 og 5 cm lange og er såkaldt tresidede med skafttunge. Arkæologer siger, at de er fra enkeltgravskultur, måske fra den sidste del, som kaldes overgravstid. Fra samme sted har vi en cylinderformet flækkeblok, men det er lidt usikkert, om den kan knyttes til den samme tid. I størrelse vil den kunne passe.

Fundsted nr. 5 finder vi, når vi ad markvejen går til stranden. Her er der et sted ved si-

den af vejen, hvor der er mørke kulturlag. Sporene træder tydeligst frem, når der lige er pløjet. Det er rester af bronzealderaktivitet. Her finder vi sommetider fladhugget flint, som ofte er en hilsen fra bronzealderfolket. Men der kan tilsyneladende også findes andet. Da min kone Liv og jeg gik tur og naturligvis også ledte efter oldsager, fandt Liv en halv stridsøkse. Det talte vi en del om – hvor gammel kunne den være? Vi viste den til arkæolog Jens-Henrik Bech. Han grundede lidt. »Den må være fra enkeltgravskultur,« var svaret.

Aksel Kristensen

Født 1941. Gårdejer i Gærup. Mangeårig frivillig hjælper ved Museet for Thy og Vester Hanherred.